

Johanneksen evankeliumin selitys 5

Joh. 1:43–51

26.3.2014 Savonlinnan Tuomiokirkko

Opetuslapsi Natanael

Viime kerralla jäimme Johanneksen evankeliumin selityksessä siihen, että Johannes Kastaja oli tunnistanut Jeesuksen messiaaksi. Hän oli ilmaissut löytönsä opetuslapsilleen sanomalla Jeesuksesta: ”Katsokaa, Jumalan karitsa, joka ottaa pois maailman synnin.” Kaksi Johanneksen opetuslapsista oli sen seurauksena käynyt tutustumiskäynnillä Jeesuksen luona. Toinen heistä oli nimeltään Andreas. Hän kertoi Jeesuksesta veljelleen Simonille ja vei myös tämän tapaamaan Jeesusta. Jeesus antoi Simonille lisänimen Pietari.

Suoraanko Galileaan?

Selityksemme jatkuu ensimmäisen luvun jakeesta 43.

Seuraavana päivänä, ollessaan lähdössä Galileaan, Jeesus tapasi Filippuksen ja sanoi hänelle: "Seuraa minua." (Joh. 1:43)

Ensimmäiseksi mieleeni tulee se, että evankelista Johanneksen mukaan Jeesus oli Johannes Kastajan ja hänen opetuslastensa tapaamisen jälkeen lähdössä Galileaan. Seuraava luku alkaa Galileassa, Kaana -nimisessä kylässä pidetyistä häistä kertovalla jaksolla.

Muitten, ns. synoptisten evankeliumien mukaan Johannekselta saamansa kasteen jälkeen Jeesus ei suinkaan lähtenyt suoraan Galileaan. Hän vaelsi Pyhän Hengen kuljettamana autiomaahan ja paastosi siellä 40 päivää paholaisen kiusattavana. Vasta tämän jälkeen hän lähti Galileaan ja kutsui siellä ensimmäiset opetuslapsensa, Pietarin, Andreaksen, Jaakobin ja Johanneksen. Tästä Johanneksen evankeliumi ei kerro mitään.

Tällaiset pienet mutta vaikeasti yhteen sovitettavat yksityiskohdat tekevät vaikeaksi luoda Johanneksen evankeliumista sellaista kuvaa Jeesuksen vaiheista, joka sopisi yksiin muitten Uuden testamentin evankeliumien kanssa. Ehkä juuri sen vuoksi minullekin opetettiin aikoinaan Helsingin yliopiston teologisessa tiedekunnassa, että Johanneksen evankeliumi on historialliselta painoarvoltaan aika vähäinen. Se olisi tässä suhteessa lähinnä teologiseen romaaniin verrattavaa kerrontaa, jonka tarkoituksena olisi kuvata Jeesuksen merkitystä Vapahtajana, ei niinkään sitä, miten historian tapahtumat menivät.

Ilmeisesti on kuitenkin niin, että eksegetiikan näkemykset ovat muuttumassa. Yhä useammat raamatuntutkijat ovat käsittäkseni sitä mieltä, että Johanneksen evankeliumissa saattaa hyvinkin

olla säilyneenä sellaista silminnäkiätietoa Jeesuksesta ja hänen toiminnastaan, joka ei ollut tiedossa Markuksella tai Matteuksella tai Luukkalla.

Me emme kuitenkaan kykene tätä sinänsä mielenkiintoista kysymystä ratkaisemaan – siitäkin syystä, etten ole vielä ehtinyt tilata Johanneksen evankeliumin ja ns. synoptisten evankeliumien suhdetta käsittelevää kirjallisuutta. Niinpä otamme Johanneksen tekstin sellaisenaan.

Filippuksen taustasta

Jeesus oli siis Johannes Kastajan ja hänen opetuslapsensa kohdattuaan lähdössä Galileaan. Mutta ennen lähtöään kohtasi Filippuksen ja kutsui tämän seuraajakseen.

Filippus oli kotoisin Betsaidasta, samasta kaupungista kuin Andreas ja Pietari. Filippus tapasi Natanaelin ja sanoi hänelle: "Me olemme löytäneet sen, josta Mooseksen laki ja profeettojen kirjat todistavat! Hän on Jeesus, Joosefin poika Nasaretista." (Joh. 1:45)

Jeesuksen tapaaminen teki jälleen suuren vaikutuksen, tällä kertaa Filippus –nimiseen mieheen.

Kuka tuo Filippus oikein oli? Huomio kiinnittyy ainakin siihen, että hänellä oli muista Jeesuksen tulevista opetuslapsista poiketen kreikkalainen nimi. Muilla oli juutalaiset nimet.

Mutta Filippuksen kreikankielinen nimi on hyvin ymmärrettävissä. Galilea ei ollut mitenkään puhtaasti juutalaista aluetta, vaan siellä asui paljon hellenististen kulttuurien edustajia. Ja kaiken lisäksi Filippuksen, Pietarin ja Andreuksen kotikaupunki Betsaida sijaitsi Gennesaretin järven koillisrannalla, juuri Galilean rajan toisella puolella, Gaulanitiksen maakunnassa. Tämä Herodes suuren pojan Herodes Filippuksen hallitsema alue oli vieläkin kansainvälisempi kuin hänen veljensä Herodes Antipaksen hallitsema Galilea.

Niinpä on ihan mahdollista, että opetuslapsi Filippus oli alkujaan kreikankielinen. Tämä tulee Johanneksen evankeliumissa esiin uudelleen myöhemmin. Nimittäin kohdassa, jossa eräät Jerusalemiin saapuneet kreikkalaiset haluavat tavata Jeesuksen. He kääntyvät ensin nimenomaan Filippuksen puoleen.

Mainitsen tämän oikeastaan vain siksi, että aivan hiljattain on ilmestynyt erinomainen suomalainen romaani Jeesuksen ajoista. Se on Asko Sahlbergin kirja nimeltä Herodes. Se ei kyllä tosiaankaan ole mikään historiallinen tutkimus, eikä sitä pidä lukea muuna kuin fiktiona. Silti taustatyötä on selvästi tehty niin paljon, että sen pohjalta voi saada jotain oikeaa ja ennen kaikkea elävää kuvaa siitä, kuinka kansainvälistä elämä oli Herodesten hallitsemassa Palestiinassa Jeesuksen aikoina. Kirja ei kyllä puhu Jeesuksesta, vaan sen päähenkilönä on Galilean neljännysruhtinas Herodes Antipas. Kannattaa lukea; siitäkin huolimatta, että kirjan Jeesus –kuva on hieman outo.

Kreikankielisestä nimestään huolimatta Filippus tunsi myös juutalaisen perinteen ja sen pyhät kirjoitukset. Siksi hän osasi yhdistää Nasaretin Jeesuksen Mooseksen lain ja Vanhan testamentin ennustamaan messiaaseen.

Uskonnollisesti jalat maassa

"Nasaretistako?" Natanael kysyi. "Voiko Nasaretista tulla mitään hyvää?" "Tule, niin näet", sanoi Filippus (Joh. 1:46).

Natanael ei innostunut ystävänsä messias-innostuksesta. Nasaret oli kai varsinainen tuppukylä, Galilean takahikiä. Jo sen takia oli tyhmää intoilla. Kuitenkin Natanael suostui lähtemään katsomaan ja ottamaan itse selvää tästä tuppukylän messiaasta.

Jotenkin toivoisi sitä, että uskonnollisesti ns. ”jalat maassa” olevat agnostikot, nykyajan Natanaelit, ottaisivat saman asenteen kuin Betsaidan Natanael 2000 vuotta sitten. Tulisivat ja katsoisivat kristinuskkoa rauhallisesti ja puolueettomasti. Tutustuisivat siihen, kuka Jeesus oli. Voisiko hän sittenkin olla se, jona kristillinen kirkko häntä pitää?

Näyttää nimittäin siltä, että Jeesus itse arvostaa tällaista Natanaelin hötkyilemätöntä asennetta, joka ei suin päin suostu hyväksymään häntä Jumalan pojaksi jonkun ystävänsä ensimmäisen intoilun pohjalta. Asennetta, joka haluaa arvioida Jeesuksen messiaanisuusvaadetta ja ottaa hänestä tarkemmin selkoa. Maailma on nimittäin täynnä uskonnollisia huijareita, jotka käyttävät hyväkseen ihmisyyteen kuuluvaa uskonnollista tunnetta, joka joissain ihmisissä saa aikaan moitittavaa herkkäuskoisuutta.

Tämä arvostus käy ilmi seuraavasta.

Kun Jeesus näki Natanaelin tulevan, hän sanoi: "Siinä on oikea israelilainen, mies vailla vilppiä!" (Joh. 1:47)

Natanael oli Jeesuksen mielestä vailla vilppiä, siis rehellinen. Siihen kuuluu terve kriittisyys uskonnollisia väitteitä kohtaan.

Natanaelin kääntymys

"Mistä sinä minut tunnet?" kysyi Natanael. Jeesus vastasi hänelle: "Jo ennen kuin Filippus kutsui sinua, näin sinut viikunapuun alla." (Joh. 1:48)

Eli Jeesus sanoi Natanaelille, että tämä oli ollut jonkin viikunapuun alla, ilmeisesti sen tuuhean lehvistön alla lepäilemässä, silloin kun Filippus tuli kertomaan hänelle, että he olivat löytäneet messiaan. Paikka oli kai sellainen, että Jeesus ei olisi voinut tavallisilla aisteilla tietää, missä Natanael oli ollut.

Tämä riitti saamaan aikaan Natanaelin epäilyksissä totaalisen muutoksen:

Natanael sanoi: "Rabbi, sinä olet Jumalan Poika, sinä olet Israelin kuningas!" (Joh. 1:49)

Tämä kertoo jotain siitä, miten ihmisen kääntymys ja Jeesukseen uskomisen aika monesti syntyy. Se ei perustu niinkään järjen johtopäätöksiin. Jos Natanaelin usko olisi ollut järkeen perustuvaa, niin hänen olisi ensin pitänyt ottaa selvälle, olisiko Jeesuksella ollut joitain luonnollisia keinoja tietää Natanaelin olleen viikunapuun alla Filippuksen tullessa kertomaan hänelle löydöstään. Oliko joku ehkä nähnyt Natanaelin ja kertonut hänen olinpaikastaan Jeesukselle? Ehkäpä Jeesus tiesi, että siihen aikaan päivästä nuorille miehille oli hyvinkin tavallista loikoilla viikunapuiden alla? Siksi hän arvasi paikan ja sattui oikeaan.

Mutta Natanael ei tehnyt mitään tällaista järkeilyä. Jeesuksen persoona ja hänen sanansa sattuiivat sydämeen. Natanael näki Jeesuksen kasvoista ja kuuli hänen äänestään, että tämä ihminen tuntee minut tavalla, joka ei voi olla pelkästään inhimillistä. Filippus olikin ollut oikeassa! Jeesus oli se, jota myös rehellinen jalat-maassa ihminen saattoi sydämestään kutsua rabbiksi eli opettajaksi. Ja vielä enemmän, Jumalan Pojaksi ja Israelin kuninkaaksi!

Kuten sanottua, Natanaelin tapaus kertoo siitä, että uskoon tuleminen ei useimmiten tapahdu järjellisen todistelun vaikuttaman vakuuttumisen kautta. Jumalan olemassaoloon ja vaikkapa Jeesuksen ylösnousemukseen liittyy toki paljon sellaista, jonka puolesta voidaan argumentoida järjen foorumilla. Sellaista kutsutaan teologiassa kristilliseksi apologiaksi eli kristinuskon järjelliseksi puolustamiseksi. Se on hyödyllistä ja kirkko on iät ajat tehnyt sellaista. Se on eräs merkittävä tapa, jolla saadaan häivytettyä pois turhia uskomisen esteitä. Samalla voidaan tehdä ymmärrettäväksi kussakin ajassa sitä, mitä kristinuskon keskeisillä sanoilla ja käsitteillä tarkoitetaan. Kirkon pitäisi harrastaa apologiaa paljon enemmän kuin mitä se nykyisin tekee, ainakin Suomessa.

Mutta siitä huolimatta juuri kenenkään usko ei synny järjellisen apologetiikan keinoin. Usko syntyy persoonallisena Jeesuksesta vakuuttumisena sydämessä. Hänen persoonansa, hänen sanansa, hänen lupauksensa ja niiden kautta saatava armo vakuuttavat, että hänessä Jumala on rakastanut ja rakastaa juuri minua.

Tällainen vakuuttuminen tapahtuu jokaisen kohdalla Jumalan juuri hänelle valitsemalla tavalla, josta kukaan muu ei voi sanoa, millainen sen pitää olla; ei edes ihminen itse. Tämä johtuu siitä, että usko on henkilökohtainen suhde ihmisen ja Jumalan välillä, Jeesuksen kautta.

Natanaelin kohdalla ratkaiseva kohta Jeesus- uskon syntymisessä oli viikunapuun alus. Sinulla se on taatusti jokin toinen.

Taivaan ja maan kohtaamispaikka

Jeesus sanoi hänelle: "Uskotko jo sen perusteella, että sanoin nähneeni sinut viikunapuun alla? Paljon suurempaakin saat vielä nähdä." Ja hän jatkoi: "Totisesti, totisesti: te saatte nähdä taivaan avoinna, ja te näette Jumalan enkelien kulkevan ylös ja alas siinä, missä Ihmisen Poika on." (Joh. 1:51)

Jeesuskin siis yllättyi positiivisesti Natanaelin nopeasta kääntymyksestä. Ja hän lupasi, että Natanael saisi nähdä vielä paljon muita asioita, jotka vahvistaisivat hänen uskoaan.

Tässä yhteydessä Jeesuksen sanoissa on selvä viittaus 1. Mooseksen kirjan 28. luvun kertomukseen Jaakobista. Jaakob oli joutunut lähtemään veljeään Eesauta pakoon petettyään tämän kahteen kertaan. Pakomatalla tämä nuorukainen asettui yöksi nukkumaan autioon paikkaan, kivi tyynynään.

Yöllä Jaakob näki unessa portaat, jotka ulottuivat maasta taivaaseen, ja Jumalan enkelit kulkivat niitä ylös ja alas. Sitten hän näki, että Herra seiso i hänen vieressään ja sanoi: "Minä olen Herra, isäsi Abrahamin Jumala ja Iisakin Jumala. Tämän maan, jolla sinä makaat, minä annan sinulle ja sinun jälkeläisillesi. - - Sinun ja sinun jälkeläistesi saama siunaus tulee siunaukseksi kaikille maailman kansoille. Minä olen sinun kanssasi ja varjelen sinua, minne ikinä menetkin, ja tuon sinut takaisin tähän maahan. Minä en hylkää sinua, vaan täytän sen, minkä nyt olen sinulle luvannut." Jaakob heräsi unestaan ja sanoi: "Herra on totisesti tässä paikassa, enkä minä tiennyt sitä. Pelko valtasi hänet, ja hän sanoi: "Kuinka pelottavan pyhä tämä paikka onkaan! Tämä on varmaan Jumalan asuinsija ja itse taivaan portti." (1. Moos. 28:12–17)

Nuorukainen Natanael ei ollut käynyt lepäämään kiven juureen vaan viikunapuun alle. Lepopaikasta oli kuitenkin tullut hänelle vastaavanlainen erityispaikka kuin hänen esi-isälleen Jaakobille kymmeniä sukupolvia aiemmin. Hänkin oli kohdannut taivaan portin, jossa taivas ja maa koskettivat toisiaan, jossa Jumalan todellisuus tuli alas maan ihmisten luo ja jossa maan väelle annettiin pääsy hänen luokseen. Jaakobin kohdalla se oli ollut Betel, paikka josta myöhemmin tuli Herran varhainen palvontapaikka. Sinne Jaakobin ihmeelliseen uneen vai'uttanut kivityyny oli nostettu alttariksi. Natanaelin kohdalla taivaan ja maan kohtauspaikka oli Jeesus Nasaretilainen jonka hän tunnisti messiaaksi päiväunipaikkansa perusteella saamansa sisäisen vakuuttuneisuuden takia.

Tuo viikunapuu oli hänelle koko loppuelämänsä varmasti paljon merkittävämpi kuin mitä Betelin alttarikivi oli aikoinaan israelilaisille. Olihan Naatan sen kautta saanut kohdata Pyhän, jota hänen ei kuitenkaan tarvinnut kauhulla pelätä, sillä hän oli Israelin Messias, joka tuns i hänet nimeltä ja katsoi hänen sielunsa syvyyksiin rakastavilla silmillä.